

VISSZASZEREZNI AZ ÉLŐT

Majtényi Mihály

Nagyon is könnyű
tegezni holtat.

— — — — —
Ki legjobban rejtette titkát
fölfedik, azt is kiborítják.

— — — — —
Színezi emlékét ki-ki
s gyorsan beleöltözteti.

Pierre Emmanuel: Halottvirrasztás
(*Illyés Gyula fordítása*)

Mostanában sokat gondolkodom rá. Ablakom a ligetre néz, a dunai parkra, ahol a faágak annyi sok ábrát rajzolnak az égre és olyan sok a futó felhő. Néha terhes a mennybolt, este pedig kigyúlnak a fények és a csillagok (az ember ilyenkor érzékenyebb). Mostanában sokat gondolkodom rá, de mért kell őrá mint halottra gondolnom, amikor számomra csak egy napig volt halott és előtte sok évig élő?

Barátom volt. Ezzel a szóval, hogy „barát” és a „barátság” fogalommal úgy van az ember, hogy szeretné sokszor valami testvériben melegebbel kicserélni. Nem is egyszerre keletkezik a barátság, megvan a maga hullámvölgye, megvannak a maga krízisei. Az ember a barátságot visszamenőleg is érezni tudja — amikor még nem volt meg —, közös érzéseken keresztül, közös távoli gyökerekben. Húsz év előtt még nem volt a barátom, de azóta tudom, hogy ugyanazon fák körül kergetőztünk — ő másfél generációval később, mint én —, ott volt a gyermekkorunk Becskereken, és ugyanott néztünk a csillagokba. Árnyékunk ugyanazokra a fákra esett, a fák radarja azonban sohasem jelzi a ráeső árnyékokat. A fák árnyéka viszont, ha ráesik az emberre, annak emléke megmarad. Valahol a sejtelmünk mélyén.

Barátom volt, és hosszú barátság után a furcsa vakvéletlen — a lakáshivatali bürokrácia — egyazon utcában osztott ki hajlékot neki is, nekem is. Én felintettem arramenet az erkélyére — tudta, hogy megyek, tudta, hova indulok, hisz majdnem mindennap beszéltünk telefonon. S én is tudtam, ha átvág a parkon, hova indul.

Ó, az az út ott a parkban, azt ő fedezte fel, hogy jobb arra járni, hogy rövidebb. „Sáros” — védekeztem sokáig, de egy nap munkások jelentek meg és végigkövezték. Neki lett igaza: jobb arra járni. (Mostanában sokat gondolok őrá, talán mert ősz van, kopaszok a fák, és messzire belátni a parkba, az ő útjára. Mintha egy árnyék menne rajta néha. Egészen az övé. De azt is tudnom kell, hogy nem ő az... Nekem tudnom kell, hogy ő meghalt, s az előre szeretnék gondolni.)

*

* *

Alakjaimat sokszor ő öltöztette be könyveimbe vagy lapokban és folyóiratokban megjelent írásokba: párhuzamosan velem megalkotta Bige Jóskát és mind a többieket a regényeimből; szenvedélyesen tudta magyarázni mindegyik vonalának hátterét, hosszú cikkekben beszélt a költő nyelvén egy másik nyelvről: a rajz és a formák nyelvéről. Sokszor mentem el hozzá, ha magamat akartam látni: úgy éreztem, hogy benne vagyok szemeimnek visszfényében. Nem is tudom, miért lett homályos néha egymásnak küldött tekintetünk. Hogy a pillámon néha egy könnycsepp is leperdült emiatt... talán csak érzékenység volt, vagy érzékenykedés, semmi más. Néztük minden reggel ugyanazt a horizontot, ugyanazokat a fákat itt a parkban, csodálatos ábráikkal... minden a helyén volt. Egy fáradt árnyék azonban ráesett, és ott maradt sokáig.

Lehetnek még titkok ott, ahol már nem volt titok a két ember barátságában? Úgy látszik, vannak, lehetnek, újabb titkok gyülekeznek... ki tudná ezt mind megmagyarázni!

*

* *

Pedig milyen szépen tudtunk hallgatni egymás mellett. Hosszú percekig sokszor. S jött néha egy vallomás.

„A kisfiam ma reggel — így kezdte —, ma reggel kihúzogatta a könyveket. Rám nézett és nevetett. Szigorú tekintetemre visszasomfordált a könyvszekrényhez, és egyenként visszabökdöste a köteteket a helyükre. És megint nevetett. Most ezzel szórakozik reggelenként...”

És megint hallgattunk.

Volt egy közös nyelvünk, szülővárosunk, a régi táj. Ó, hát elég volt egy nevet mondani. Elég volt kimondani például, hogy Grézlő János, és szemünk egyformán látta az öreg nyugalmazott tanfelügyelőt, aki törös botjával döfködte a Bonnáz utca aszfaltját, úgy lépkedett. Elég volt egy nevet kimondani, és megértettük egymást. Később kifogytak a nevek, vagy mi történt... Vagy kifogyott a közös hallgatás türelme?

Nézem azt az utat ott a parkban. Nézek fel a régi lakás erkélyére — és egyszerre a halottra kell gondolnom, s nem az élőre.

*

* *

S mesélt nekem az ecsettel, idemesélte az íróasztalom fölé, az írógépem fölé a régi Gradnucicát, pontosan olyanak, amilyen volt... képeivel vagyok tele, még a legújabb meséjét — amellyel eljutott a formabontásig —, azt is kínlódva és vergődve meg akarom érteni. S egy Martinov-verssel próbálok megérteni:

Széthullva
lángra
gyúlt máglya a világ...
Csupa szög, csupa él, csupa ék

mered ránk, csupa tüskeség
ahogy kifordította belsejét

— — — — —
minden új alakot kapott
még az öröm is, a szomorúság is

Lehet, hogy ezzel az új lázadással én is kihullottam a szívéből.

*
* * *

Egyszer elmegyek a szülővárosomba, és visszaadom a fáknak az árnyékot, amely ránk esett. Visszaadom azt az egy napot, a halálét — talán így sikerül megmentenem magamban az örökké élő B. Szabó Györgyöt.